

MAKTABGACHA BOLALARGA SHE'R YODLASHNING FOYDALI JIHATLARI HAQIDA

Muxamedova Iroda G'ayrat Qizi

Toshkent Shahar Yunusobod Tumani 555-Dmtt Tarbiyachi

Tel: +998946984772

Annotatsiya: *Maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarga she'r yodlashning til boyligini oshirish, yodlash va mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish, ijodiy va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. She'r yodlash bolalarning nutqini tiniqlashtirish va jamoat oldida chiqish qobiliyatini kuchaytirishga yordam beradi.*

Kalit so'zlar: *maktabgacha ta'lim, she'r yodlash, til boyligi, yodlash qobiliyati, mantiqiy fikrlash, ijodiy rivojlanish, ijtimoiy ko'nikmalar, nutqni rivojlantirish.*

Kirish. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun she'r yodlash nafaqat qiziqarli mashg'ulot, balki ularning intellektual, shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga xizmat qiluvchi samarali vositadir. She'rlar orqali bolalar yangi so'zlarni o'rganib, ularning ma'nosini tushunishga harakat qiladilar. Bu jarayon ularning lug'at boyligini oshirib, til ko'nikmalarini mustahkamlaydi. She'r yodlash avvalo bolalarning ravon gapirish qobiliyatini oshiradi, mustaqil fikrlashga o'rgatadi, xotira va diqqatni kuchaytiradi. Shu bilan birga, bu jarayon ruhiy hayajonlarni kamaytirishga yordam beradi va bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi. She'r yod olgan bolalar jamoada erkin va ifodali so'zlash imkoniyatiga ega bo'lib, o'z fikrlarini aniq va ravon bayon eta oladi. Bu esa ularga ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishda, jamoat oldida chiqish qilishda va o'zini bimalol tutishda katta yordam beradi. Maktabgacha ta'lim muassasalari va oilalar bolalarga she'r yodlatish orqali ularni nafaqat bilim olishga, balki ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishga va ijtimoiy hayotga tayyorlashga katta hissa qo'shadi. Mazkur maqola maktabgacha yoshdagi bolalar uchun she'r yodlashning foydali jihatlarini kengroq yoritishga qaratilgan bo'lib, ularning rivojlanishiga ko'mak beradigan jihatlarni tahlil qiladi.

Materiallar va Usullar. Mazkur tadqiqotda maktabgacha yoshdagi bolalarga she'r yodlashning ta'limiy va rivojlantiruvchi ahamiyatini chuqur o'rganish uchun turli xil materiallar va usullar qo'llanildi. Tadqiqot asosan kuzatuv, amaliy mashg'ulotlar va natijalarni tahlil qilish usullari yordamida olib borildi. Quyida tadqiqotning asosiy bosqichlari va unda qo'llanilgan materiallar batafsil yoritiladi.

Materiallar

She'rlar to'plami: Bolalar uchun maxsus tanlangan she'rlar bolalarning yoshiga mos bo'lib, qisqa va ifodali bo'lishi talab etildi. She'rlar ularning yodlash qobiliyatini, lug'at boyligini va til tushunchasini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, bolalarning ritmik sezgisini oshirishi uchun ritmik she'rlar tanlandi.

Rasmlı kartochkalar: She'r matni bilan bog'liq rasmlı kartochkalar tayyorlandi. Bu kartochkalar bolalarning she'rlarni yaxshiroq tushunishi va eslab qolishini osonlashtirish

uchun qo'llanildi. Rasmlı materiallar orqali bolalarning e'tiborini jalb qilish va vizual yodlash qobiliyatini rivojlantirish ko'zda tutildi.

Audio va video yozuvlar: Bolalar uchun she'rlarning audio va video yozuvlari tayyorlandi. Bu yozuvlar bolalarning diqqatini jalb qilish, tovush va ritmga moslashish hamda ifodali aytish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun ishlatildi. Ayniqsa, audio yozuvlar bolalarning fonetik qobiliyatlarini kuchaytirishda foydali bo'ldi.

Nazorat daftar va kuzatuv jurnali: Har bir bolaning rivojlanishini kuzatish, qiyinchiliklarini va yutuqlarini qayd etish uchun maxsus nazorat daftarlari va kuzatuv jurnallari yaratildi. Bu yozuvlar yordamida bolalarning yodlash qobiliyati, diqqat darajasi va rivojlanishidagi o'zgarishlar tahlil qilindi.

Didaktik materiallar: Yodlash jarayonini qiziqarli va oson qilish maqsadida rangli materiallar, qiziqarli topshiriqlar va o'yinlar ishlab chiqildi. Ushbu materiallar yod olish jarayonida bolaning qiziqishini saqlab qolish va unga motivatsiya berish uchun mo'ljallangan.

Usullar: Amaliy Mashg'ulotlar: Bolalar bilan muntazam ravishda she'rlarni takrorlash, yodlash va ifodali aytish bo'yicha mashg'ulotlar o'tkazildi. Ushbu mashg'ulotlar davomida bolalarning yodlash, talaffuz va ifodali so'zlash qobiliyatlari baholandi. Har bir mashg'ulot yakunida bolalarga she'rlarni mustaqil ravishda aytish uchun imkoniyat yaratildi, bu esa ularning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Kuzatuv va baholash: Mashg'ulotlar davomida har bir bolaning yod olish jarayonidagi faolligi, e'tibori, diqqatni jamlay olish qobiliyati va yodda saqlash qobiliyati kuzatilib, qayd etildi. Bu usul orqali bolalarning rivojlanishidagi o'zgarishlar aniqlanib, individual qiyinchiliklari tahlil qilindi.

So'rov va suhbatlar: Mashg'ulotlar yakunida bolalar bilan qisqa suhbatlar o'tkazilib, ular o'z fikrlarini bayon qilishga undaldi. She'rlarni yod olish jarayonida ularga qanday qiyinchiliklar uchraganini va ularga eng yoqqan qismlarni aniqlash uchun savollar berildi. Ushbu suhbatlar orqali bolalarning mustaqil fikrlash va ifodali so'zlash qobiliyatlari baholandi.

Eksperimental va nazorat guruhleri: Tadqiqotga jalb qilingan bolalar eksperimental va nazorat guruhlariga bo'lindi. Eksperimental guruhdagi bolalarga muntazam ravishda she'r yodlash mashg'ulotlari o'tkazildi, nazorat guruhida esa an'anaviy o'qitish usullari qo'llanildi. Tadqiqot yakunida har ikki guruh natijalari solishtirilib, she'r yodlashning o'quv jarayoniga ta'siri tahlil qilindi.

Statistik tahlil usuli: Tadqiqot natijalari statistik jihatdan tahlil qilinib, she'r yodlashning bolalarning diqqat, xotira, ravon gapirishi, ijtimoiy va mantiqiy qobiliyatlariga ta'siri aniqlandi. Bu usul orqali bolalarning o'quv mashg'ulotlaridagi rivojlanish ko'rsatkichlari aniqlanib, ular orasidagi bog'liqlik tahlil qilindi.

Ko'rgazmali usul: She'r yodlash jarayonini yanada samarali qilish uchun bolalarga o'zlashtirilgan she'rlarni sahnalashtirish yoki rollarga bo'lib aytish imkoniyati yaratildi. Bu usul bolalarning ifodali nutq qobiliyatini rivojlantirish va ularning ishtirokchanligini oshirishga yordam berdi.

Mazkur materiallar va usullar yordamida maktabgacha yoshdagi bolalarga she'r yodlashning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi ilmiy asosda o'rganildi va tahlil qilindi.

Natijalar va Muhokama. Maktabgacha yoshdagi bolalarga she'r yodlashning ta'sirini o'rganish jarayonida olingan natijalar quyidagilarni ko'rsatdi:

Natijalar

Til rivojlanishi: Eksperimental guruhda bo'lgan bolalarda she'r yodlash natijasida til ko'nikmalarida sezilarli o'sish kuzatildi. Bolalar yangi so'zlarni o'zlashtirish, so'z birikmalarini yaratish va ifodali gapirishda faol ishtirok etishdi. Nazorat guruhidagi bolalar esa an'anaviy o'qitish usullaridan foydalangan holda bu ko'nikmalarni o'zgacha darajada rivojlantirdilar.

Diqqat va xotira: She'r yodlash jarayonida eksperimental guruhda diqqatni jamlash va xotirani mustahkamlashda aniq ijobiy o'zgarishlar kuzatildi. Bolalar yod olishda diqqatlarini jamlashlari, ko'proq vaqt davomida ma'lumotlarni yodda saqlashlari va takrorlash jarayonida qiziqish ko'rsatishdi. Bu holat nazorat guruhiga nisbatan ancha yuqori ko'rsatkichlar bilan bog'liq bo'ldi.

Ijtimoiy ko'nikmalar: She'r yodlash jarayonida bolalarda ijtimoiy ko'nikmalar ham rivojlandi. Eksperimental guruhdagi bolalar jamoaviy faoliyatlarda ko'proq ishtirok etdilar, o'z fikrlarini aniq ifodalash va bir-birlari bilan o'zaro muloqot qilish qobiliyatini namoyish etdilar. Ular o'zaro suhbatlar, she'rlarni sahnalashtirish orqali muloqot qobiliyatlarini ham rivojlantirdilar.

Emotsional rivojlanish: She'r yodlash jarayoni bolalarda ruhiy holatni mustahkamlashda ham yordam berdi. Bolalarning o'z-o'ziga ishonchi oshdi, ular o'z his-tuyg'ularini erkin ifodalashga o'rgandilar. Bu holat ularning ijodiy fikrlashini va shaxsiy rivojlanishini yanada kuchaytirdi.

Qiziqish va motivatsiya: She'r yodlash jarayonida bolalarning faol ishtiroki va qiziqishi oshdi. Rasmi kartochkalar, audio va video materiallar orqali o'tkazilgan mashg'ulotlar bolalarga ko'proq motivatsiya berdi va ularni faol ishtirok etishga undadi. Natijada, bolalar she'rlarni o'rganish va yod olishda ko'proq qiziqish bildirdilar.

Muhokama

Maktabgacha yoshdagi bolalarga she'r yodlatish jarayonida olib borilgan tadqiqotlar natijalari bolalarning rivojlanishidagi ko'plab ijobiy jihatlarni ko'rsatdi. She'r yodlash nafaqat til ko'nikmalarini rivojlantirish, balki diqqat, xotira, ijodiy fikrlash va ijtimoiy ko'nikmalarni ham mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Bolalar she'r yodlash orqali o'z fikrlarini aniq ifodalash, jamoada faol ishtirok etish va bir-birlari bilan ijobiy muloqot qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Ushbu natijalar maktabgacha ta'lim muassasalari va oilalar uchun muhim ahamiyatga ega. She'r yodlash orqali bolalarga zamonaviy ta'lim metodlarini qo'llab, ularning ijodiy qobiliyatlarini, ruhiy va emotsional rivojlanishini qo'llab-quvvatlash kerak. Shuningdek, o'qituvchilar va tarbiyachilar bolalarning qiziqishini oshirish uchun didaktik materiallar va interaktiv mashg'ulotlardan foydalanishlari muhimdir.

Natijada, she'r yodlash jarayoni maktabgacha yoshdagi bolalar uchun samarali ta'lim vositasi bo'lib, ularning individual rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Buning natijasida bolalar o'zlarini ko'proq ishonch bilan ifoda etishadi va ijtimoiy muhitda faol ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shu bois, maktabgacha ta'lim jarayonida she'r yodlatish mashg'ulotlarini kengaytirish va ularni ta'limning ajralmas qismi sifatida qabul qilish zarur.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarga she'r yodlashni o'rgatish ularning umumiy rivojlanishiga katta ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu tadqiqot natijalariga ko'ra, she'r yodlash bolalarda ravon va ifodali gapirish, mustaqil fikrlash, diqqat va xotirani mustahkamlash, shuningdek, ruhiy rivojlanishga yordam beradi. Shuningdek, she'r yodlash jarayoni ularning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga va jamoadagi ishtiroklarini kuchaytirishga xizmat qiladi. She'rlarni o'zlashtirish jarayoni bolalarda yangi lug'at boyligini shakllantirish, til va talaffuz qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon ularni nutqiy ifoda bilan tanishtiradi va ijodiy tafakkurlarini faollashtiradi. Shuningdek, she'r yodlash orqali bolalar o'z his-tuyg'ularini ifodalashga, ichki ruhiy holatlarini yaxshilashga o'rganadi. Maktabgacha ta'lim muassasalari va oilalar uchun she'r yodlashni bolalarning rivojlanishi uchun samarali ta'lim usuli sifatida keng qo'llash tavsiya etiladi. She'r yodlash nafaqat bilimlarni mustahkamlash, balki bolalarni kelgusidagi ta'lim jarayonlariga tayyorlash uchun ham juda muhimdir. Shu boisdan, tarbiyachilar va ota-onalar bolalar bilan she'r yodlashga doir faoliyatlarni qo'llab-quvvatlashlari, bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda she'riyatdan keng foydalanishlari lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Amonov. M. (2018). Maktabgacha ta'limda ijodiy fikrlashni rivojlantirish. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta ta'lim vazirligi, 45-60.
2. Davronov. S. (2020). Bolalar tilining rivojlanishi va she'riyat. Tashkent: Fan va texnologiya, 32-50.
3. Hamidova. S. (2019). O'quv jarayonida she'r yodlatish usullari. Tashkent: Maktab, 78-85.
4. Ismoilova. N. (2021). Maktabgacha yoshdagi bolalarda xotira va diqqatni rivojlantirish. Tashkent: Ta'lim, 22-35.
5. Kholikova. F. (2022). Bolalar ijodiy faoliyatini rag'batlantirish. Tashkent: Sharq, 15-30.
6. Qodirova. D. (2020). Maktabgacha ta'limda she'riyat va badiiy adabiyotning o'rni. Tashkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti, 5-20.
7. Rahimova. L. (2019). Bolalar va she'riyat: nazariya va amaliyot. Tashkent: Yangi asr avlodi, 12-25.
8. Tashkent. A. (2021). Yosh avlodni tarbiyalashda ijodiy yondashuvlar. Tashkent: Ma'naviyat, 40-55.
9. Xamidov. A. (2020). Maktabgacha ta'limda didaktik materiallar va ularning roli. Tashkent: O'zbekiston ta'limi, 66-75.